

N.F.S. Grundtvigs tale om værnepligt i Den Grundlovgivende Rigsforsamling

Taler

Nikolai Frederik Severin Grundtvig
Medlem af Den Grundlovgivende
Rigsforsamling

Dato

18. december 1848

Sted

Christiansborg

Omstændigheder

Den Grundlovgivende Rigsforsamling diskuterede, hvem der skulle omfattes af værnepligten i forbindelse med den 1. Slesvigske Krig, også kaldt Treårskrigen.

- 1 Dersom det var sandt, hvad man sædvanlig siger, at det kun er Krigsmanden af
Håndværk og fremfor Alt, General-Krigs-Commissariusser og i alt Fald tillige
deres Fuldmægtige, som kunne have et rigtigt Begreb om den almindelige og om
den særdeles Værnepligt, og i det Hele om en stående Hær, som et nødvendigt
5 Onde, man dog for de mange gode Tings Skyld, som følge med den, endelig
måtte beholde, — dersom det var sandt, da skulde jeg naturligviis holde min
Mund både idag og så ofte, som den almindelige Værnepligt enten efter den os
ubekjendte Anordning af 23de Septbr. d. A., eller efter det os forelagte Udkast,
trykt i dette År, måtte komme på Tale herinde; thi Rigsdagsmanden fra Præstø
10 er, som bekjendt, slet ingen Krigsmand af Håndværk, om man end har kaldet
hans Pen et Spyd, eller hans Ord Pile, og om man end hemmeligt i denne Sal har
tiltalt ham som en Holger Danske i egen Indbildning. Men jeg siger, det er ikke
sandt, og jeg troer, jeg heri må have Medhold, eftersom dog et Udkast til en
Forordning om almindelig Værnepligt her er forelagt danske Rigsdagsmænd til
15 Drøftelse; thi dersom dette kun skulde være skeet, for at vi skulde opfylde en
foreskreven Stemmepligt og påtage os Ansvaret for den forrige Krigsminister og
for de tilkommende, såvelsom for de de foregående General-Kigs-
Commissariusser og deres Fuldmægtige, da måtte vi meget hellere være gået ud
til Fængselsfesten, skjøndt det ikke på denne Dag er beqvemt, og overladt det til
20 Vedkommende at rådslåe om vore Børns og Børnebørns endelige Behandling på
Sessionerne og deres foreløbige Behandling i Garnisonerne, i Kaserneerne, og ved
Mønstringer og Afmønstringer.

- Men som sagt, jeg troer slet ikke, at det er Tilfældet, at det kun er Mænd af Faget
25 og Folk af Håndværket, der skulle have et rigtigt Begreb om Værnepligten og en

stående Hær i det Hele. Jeg mener tvertimod, at i Reglen må Mænd af Faget og Folk af Håndværket forudsættes at have en Fordom for deres Fag og Stand, at have Forkjærlighed for deres egen Håndtering, som i Reglen vil gjøre dem uskikkede til at see den stående Hær med Alt, hvad derved hænger, i dens rette Lys og i dens rette Forhold både til Fædrelandets Værn og endnu mere til Folkelivet i det Hele, til den borgerlige Virksomhed, og til det almindelige, det fælles Bedste, ikke at tale om dens Forhold til Folkefriheden. Jeg mener, det er med den stående Hær, ligesom det er med den herskende Kirke; jeg mener, at ligesom Erfaringen noksom lærer os, at det ikke er Bisper og Præster, som vi skulle spørge om, i hvad Forhold Folkelivet og Folkefriheden skal staa til den herskende Kirke, således skulle vi heller ikke spørge enten Lieutenanter eller Oberster eller General-Krigs- Commissariusser, om i hvilket Forhold Folkelivet og Folkefriheden skal staa til en stående Hær; men vi skulle derimod spørge Erfaringen, om hvad de stående Hære ere oprettede til, og hvad de ere skikkede til, og da see, om det virkelig lønner Umagen, at gjøre så store Opoffrelser for hvad de allerede have udkrævet og fremdeles ville udkræve.

Men nu, såvidt som jeg kjender til den Erfaring, Folkehistorien giver, da veed jeg ikke rettere, end at der aldrig er bleven oprettet en stående Hær til Fædrelandets Forsvar, men at de alle, de første med de sidste, ere oprettede til Undertrykkelse af Folket og Folkefriheden, eller til fordærvelige udenlandske Krige; og jeg skulde mene, at det ligger i Sagens Natur, at til Fædrelandets Værn, skjøndt det naturligviis er under dette uskyldige, ærværdige Navn, at den almindelige Værnepligt dækker sig, med al den Elendighed, den fører med sig—, til Fædrelandets Værn, siger jeg, kan aldrig nogen Indretning være mindre skikket, dersom det ellers er Fædrelandskjærlighed, dersom det er en almindelig Broderkærlighed i et Land, der skal være Kilden til de Kræfter, der i Sandhed skulle til Held værne om Fædrelandet; thi det vide vi jo vel alle, at det Første, som udfordres til en velafrettet og slagfærdigstående Hær, eller som det hedder på Pluddervælsk, en veldisciplineret Armee, er blind Lydighed, uden alt Spørgsmål enten om Folk eller Fædreland, en blind Lydighed, som villieløse Redskader, til Alt, hvad Driverne forlange. Det er noget Sådant, hvorom der spørges; der er derimod slet ikke Spørgsmål om Kraften skal anvendes for eller mod Folk og Fædreland.

Dernæst, når jeg seer på vort Fædreland, som jeg altid gjør, når jeg seer på Danmark, på Danmark, hvor det vel er os Alle vitterligt, at Folket har Freden kjærest, er det vel også os Alle vitterligt, at Folket ikke villigt finder sig i Krigen,

uden fordi det troer, at Freden kræver den, at Freden må tilbageerobres, at Krigens er Betingelse for at kunne beholde Fædrelandet ukrænket i Fred. Og nu, når man indrømmede Indretningen af en stående Hær og Alt, hvad der kunde ønskes til at danne en tapper Hær, da vilde den jo aldrig blive til for Fredens

70 Skyld, men for Krigens, for Krigens egen Skyld, kun anvendelig hos de store Magter eller dog kun hos dem, som have Lyst til at føre udenlandske Krige, vinde Seire, et rigt Bytte og smukke Erobringer; det var dog kun der, at den stående Hær vilde have hjemme, og aldrig i det fredsommelige Danmark.

75 Derfor, når jeg taler imod den almindelige Værnepligt, da taler jeg imod Alt, hvad man kalder Værnepligt, da taler jeg imod den, ikke blot fordi der jo ikke kan være Tale om Pligt, hvor Talen er om at vove sit Liv, og hvor kun Lysten driver Værket, men også fordi vi Alle vide, hvad det er, denne Byrde har at betyde: at den betyder, som også den sidste Taler anmærkede, slet ikke en

80 Indretning efter Landets Medfør, som kan såvidt muligt sikre Fædrelandet, men at det er noget ganske Andet; at det kan anmærkes, og måske netop anmærkes, at blandt meget Andet er en stående Hær og dens Slaveri en sørgelig Nødvendighed til Fædrelandets Hæder. Og det Udkast, som foreligger os, fritager jo for videre Beviis; thi det er sålangt fra, at dette Udkast begynder med

85 den første simple Sætning, om hvad der nødvendigviis udfordres til Fædrelandets Værn, at det forudsætter en stående Hær, og det en sådan, som den vi have havt, virkelig dog meget mere til at efterabe de store Magter, end til noget Andet; forudsætter dens Nødvendighed, og kun spørger om, hvorledes den almindelige Værnepligt og de store, de nødvendige Byrder af den, hvorledes

90 de kunne udvides til det hele Folk. Der er kun Spørgsmål derom, som om ikke her dog låe to Løsninger af Opgaven, enten om vi Alle skulle være frie, eller vi Alle skulle være Trælle, som om der ikke forelåe sådanne 2 Løsninger, som om det ikke fulgte af sig selv, at Friheden måtte dog Alle foretrække, især da der her er Spørgsmål om den hele Folkeungdoms Frihed, dens Frihed til at flytte og fare,

95 til at sysle med hvad den vil, en Frihed, som er så aldeles nødvendig både til Folkefrihedens Forsvar, til dens Trivelse og til alle gavnlige Syslers heldige Fremgang.

Jeg veed det godt, som det også blev anmærket, at det er et meget ubetimeligt

100 Øieblik nu til at rådslæe om, hvorledes Fædrelandets Værn skal besørge i Fredens Tid, hvorledes og hvorvidt man da skal forberede sig på Krig; thi i et Øieblik, hvor Krig ikke blot er, hvad vi have, men hvor Danmark er indviklet i en Krig, hvori Alt, hvad der er kjært, Alt hvad der er helligt i mine Øine, står på

105 Spil, i et sådant Øjeblik følger det jo af sig selv, som den forrige Taler
anmærkede, at da må alle Landets Kræfter, alle Landets Midler stilles til
Regjeringens Tjeneste, for at den kan, således som den troer at kunne forsvare
for Gud og Folket, anvende dem til Fædrelandets Frelse; men derfor mener jeg
også, at vi dog aldrig skulle nu i dette Øieblik antage en Lov, som dog i Grunden
110 ikke har det Allermindste at gjøre med Fædrelandets Forsvar, hverken nu eller i
Fremtiden, men som ene og alene vil udvide en stor og utålelig Byrde til den hele
Folkeungdom; thi det er vistnok Fleres Følelse, som det er min klare
Overbeviisning, at kun det, at ikke hele Folkeungdommen hidtil har været den
såkaldte Værnepligt undergiven, kun det har været Grunden til, at
115 Fædrelandskjærligheden således har kunnet opblusse, som den har opblusset, og
kunnet frembringe, vi ville håbe langt Mere, end vi nu see, at der er frembragt til
Landets Værn, til dets Forsvar, til dets Frihed Jeg skal derfor slutte mig til den
sidste Taler, idet han har andraget på, at Forsamlingen skulde indskrænke sig til,
for Krigens Tid at stille alle Midler, alle Kræfter til Regjeringens Tjeneste,
120 forsåvidt den kraftig vil påtage sig Fædrelandets Værn, men at det Øvrige måtte
opsættes, indtil denne Krig, som vi håbe, med Guds Hjælp lykkelig er endt —,
en Tid, som da også vil være den meest passende til at bestemme sig for, hvad
Forsvarsvæsen man vil kære for Fremtiden; thi det er hverken under en lang
Fred, heller ikke midt under Krigens Bulder, at vi med ret Betænksomhed, at vi
125 med gyldige Grunde kunne tage den rette Beslutning i så Henseende; men det er
netop efter Slutningen af en sådan Krig, hvori Fædrelandet har været stedet i
åbenbar Fare; det er netop da, når Fædrelandet er reddet, at der både i Marken
og i Hjemmet, jeg vil håbe det, har dannet sig en fuldkommen gyldig Mening
om, hvad der var en god og hvad der var en slet Forberedelse til den Kamp, vi
130 have havt og overstået til Fædrelandets Redning.

Tags

Den Første Slesvigske Krig 1848-1851, Den Grundlovgivende Rigsforsamling, Politisk tale

URI

135 <https://www.dansketaler.dk/tale/5753>

140